

MURÁDIN JENŐ

Palackposta egy régen volt temetői sétáról

MURÁDIN JENŐ (1937) Kolozsvár

Van egy páratlanul szép síremlék Nagybányán, a katolikus temetőben. A szobrász Ferenczy Béni domborműve. A sírhely, amelyet díszít, Ferenczy Károlyné Fialka Olga hamvait rejt magában. Valahányszor Nagybányán járok, s ha van rá mód, mindig megnézem, nem tűnt-e el ez is azóta, mint anynyi más értéke a Kárpát-medence magyar és nem magyar temetőinek műkincsei közül.

Számomra más vonatkozásokban is érdekes ez a dombormű. Pályám kezdetének egyik korai írásához vezet vissza. Ugyanakkor annak a korszaknak szorongató tiltásait is fölidézi. A hiteles forrást, amely tisztázta volna néven nevezve a síremlékállítást körülményeit, semmiképp sem lehetett idézni.

A sírkövet ledöntött állapotából 1969 tavaszán állították újra. Azt első látásra lehetett tudni, hogy egy kiérlelt Ferenczy Béni-műről van szó, és nyilvánvalóan nem véletlenül került édesanyja, Ferenczyné Fialka Olga sírjára. A dombormű klasszikus szépségű női fejet elevenít meg. Profilban mintázott arca és dús hajkoronája az örökkévaló szépségek szobrászi összegezését mutatja. Olyan értéket sugároz, amely méltóvá tehetné volna, hogy bármely muzeális gyűjteményben helyet kapjon.

A műről írt lelkes beszámoló megjelent a romániai Írószövetség folyóiratában, s a lap címlapján jelentette meg a róla készült felvételt (Utunk, 1969. június 27.). A probléma az volt, hogy senki nem tudott róla semmi közelebbit. Ferenczy Károlyné 1930 decemberében hunyt el, és a nagybányai művésztelepen már nagyon megritkult az egykori tanúk száma.

Azután, tíz nappal az írás és kép megjelenése után, jött egy levél, amely tényszerűen és élményszerűen tisztázott mindent.

Csakhogy... Igen, csakhogy ezt a levelet nem lehetett egy az egyben közzétenni. A folyóirat akkori főszerkesztője (becsületére legyen mondva) egy napra kezembe adta a hozzájuk címzett küldeményt, épp hogy csak tudja róla, mert át kellett adnia a román titkosszolgálatnak. Persze, lefényképeztettem – mert xerox-másolás akkor még hírből sem létezett –, s most levelezésem és céduláim rendezgetése közben ez a levélmásolat is előbuk-

ant. Így tehát, annyi idő múltán, palackpostaként közlöm a benne foglaltak lényegét.

A levél föladójának hiteléhez semmi kétség sem férhetett. Körösi-Krizsán Sándor (1896–1970) pár évig a textilművész Ferenczy Noémi férje volt, és a család baráti köréhez tartozott. De életpályája olyan fordulatban szegült ellene a kommunista hatalomnak, hogy nála rosszabb „káderlapja”, úgy hiszem, senkinek sem lehetett.

A sokoldalú tehetséget fölmutató család tagjaként húszéves korában, 1916-ban orosz fogságba esett. Mint több nyelvet beszélő ambiciózus fiatal – német nyelvtudása mellett a táborban oroszul, angolul és franciául is megtanult – a Szibériai Vörös Újság szerkesztőjeként működött. Fölkerült Moszkvába, ahol Kun Béla titkárnak választotta maga mellé, és mellesleg a később kivégzett Buharin hívének ismerték. Hazakerülve a Kommunisták Romániai Pártjának vezetőségi tagja, agitprop-titkára lett, és egyben a Balkáni Kommunista Pártok föderációjának tagja.

Kiábrándítóvá akkor vált számára a dolog, amikor tapasztalnia kellett, hogy a román kommunista párt illegalitásban Odesszában tartott kongresszusának elhajlásokkal vádolt tagjai valahogyan csak nem akarnak a sztálini baráti Szovjetunióból hazakerkezni. Mi több, Körösi-Krizsán Sándor a nemzetközösség helyett a nemzetek önrendelkezését vallotta. 1927-ben nyíltan szembefordult Sztálin diktatúrájával, mire kizárták a pártból. Az országos szintre emelkedett Brassói Lapok munkatársa lett. Pályáját a müncheni Szabad Európa Rádió magyar főszerkesztőjeként végezte, ahol több évtizeden át Gedeon Sándor néven a *Párt és politika* című rovatot vezette, kiváló nyelvérzéssel megírt leleplező írásaival.

Tehát tőle érkezett a levél müncheni keltezésessel, a Fritz-Meyer Weg 35. szám alól küldve. Ebből idézem a lényegre utaló részeket.

„Ferenczy Károlyné Fialka Olga temetéséről én gondoskodtam, minthogy akkor három gyermekén kívül én álltam hozzá legközelebb – írta levelének bevezetőjében. – Ugyanis Valér fia, a festő, betegen feküdt Budapesten, Béni Moszkvában élt, Noémi pedig, akivel éveken át házastársak voltunk, majd barátságban elváltunk, nem sokkal azelőtt utazott

Párizsba művei kiállítása végett. Így egyikük sem vehetett részt a temetésen. Engemet Ferenczy Károlyné azóta szintén elhalt Liptay Róza nevű házvezetőnője hívott táviratilag Nagybányára Brassóból, ahol akkor a Brassói Lapok külpolitikai munkatársa voltam.”

A sírkövel kapcsolatban így folytatta levelét: „A domborművet én tétettem Ferenczy Károlynénak a katolikus temetőben ásott sírjához. Amikor ugyanis utoljára beszélgettem vele a Petőfi utca, illetve str. Bolintineanu 13. sz. alatti lakása verandáján, azt az óhaját fejezte ki, hogy sírját semmi egyébvel, csak Béninek ezzel a reliefsjével jelöljük meg, amely mindig a veranda egyik falának támasztva állt. – Hogy a dombormű mikor készült? Véleményem szerint vagy közvetlenül az első világháború előtt, 1913–14-ben, vagy 1919–20-ban, amikor F. Béninek saját műterme volt a művésztelepen. Tudtommal egy nagyobb mű részletének, de semmi esetre sem síremléknek szánta, és nincs családi vonatkozása sem. A családi lakás verandájára minden valószínűség szerint 1920 végén került, miután Béninek az októberi általános sztrájk szervezésében történt

részvétele miatt Bécsbe kellett menekülnie, és műtermét más vette át.”

Arra a fölvetésemre, hogy a domborműnek múzeumi gyűjteményben lenne helye, a levél írója nem talált semmi kifogást, mert mint írja: „én még mindig vagyok annyira nagybányai »lokálpatrióta«, hogy azt elvben csak helyeseljem!”

A lényegét tekintve ez a levél érdemi összefoglalója.

A domborműves sírkövet illetően – a levélíróhoz hasonlóan – csak reménykedni tudunk háborítatlan öröklésében, hogy nem jut azoknak a tárgyi-helytörténeti emlékeknek a sorsára, amelyek az utóbbi években mind fogyatkozó emlékei az egykori nagybányai festőiskolának és művésztelepnek. Lehangelő példaként éppen azt a verandás házat kell fölemlítenem, amelyet a város polgármesterének cinkossága mellett pár éve egy újjgazdag építető valósággal ledózerolt a Petőfi utcai telekről. Pedig ez a ház 1897-től Ferenczy Károlynak és családjának lakása volt, majd Mikola András műtermes otthona.

Sic itur...

